

СПАДЩИНА МОЖЕ ПЕРЕЙТИ У ДЕРЖАВНУ ВЛАСНІСТЬ, якщо вона відкрилася в період з 1 січня до 1 липня 2003 року

Справді, відповідно до частини першої статті 555 Цивільного кодексу УРСР, який втратив чинність 01.01.2004 року, була передбачена можливість переходу спадщини до держави. Так, цією статтею було визначено, що:

спадкове майно за правом спадкоємства переходить до держави:

- 1) якщо спадкодавець все майно або частину його заповідав державі;
- 2) якщо у спадкодавця немає спадкоємців ні за законом, ні за заповітом;
- 3) якщо всі спадкоємці відмовилися від спадщини;
- 4) якщо всі спадкоємці позбавлені права спадкування;
- 5) якщо ні один із спадкоємців не прийняв спадщини.

Якщо хто-небудь з спадкоємців відмовився від спадщини на користь держави, до держави переходить частка спадкового майна, належна цьому спадкоємцеві.

Якщо при відсутності спадкоємців за законом заповідає тільки частина майна спадкодавця, решта майна переходить до держави.

У випадках, передбачених цією статтею, авторське право, що входить до складу спадщини, або право на частку в авторській винагороді, що належало спадкоємцеві, який відмовився, припиняється.

Однак, на той час існувала певна процедура переходу спадщини до держави, зокрема, такий перехід відбувався без рішення суду, оскільки відповідно до чинного на той час законодавства звернення до суду з цього питання не передбачалося. Натомість згідно з пунктом 12 частини першої статті 10 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» до функцій державних податкових інспекцій входило: проведення роботи, пов'язаної з виявленням, обліком, оцінкою та реалізацією у встановленому законом порядку безхазяйного майна, майна, що перейшло за правом спадкування до держави.

На сьогодні цей Закон вже втратив чинність. Функції податкових (контролюючих органів) визначені Податковим кодексом України. Так, статтею 19¹ цього Кодексу передбачено, що контролюючі органи здійснюють контроль за виявленням, обліком, зберіганням, оцінкою, розпорядженням безхазяйним майном та майном, що переходить у власність держави (п.19¹.1.16).

Натомість з набранням чинності з 01.01.2004 року Цивільним кодексом України (далі — ЦКУ) питання відумерлої спадщини регулюється окремою статтею 1277 статтею, за якою спадщина визнається відумерлою тільки судом за зверненням органу місцевого самоврядування та переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

Пунктами 4 та 5 Прикінцевих та Перехідних положень ЦКУ встановлено, що:

4. Цивільний кодекс України застосовується до цивільних відносин, що виникли після набрання ним чинності.

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 555 Цивільного кодексу УРСР спадкове майно за правом спадкоємства переходить до держави, якщо ні один із спадкоємців не прийняв спадщини. Зазначене підтверджується і правовою позицією Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, наведеною у листі № 24-753/0/4-13 від 16.05.2013.

З огляду на це просимо пояснити: чи можна згідно зі ст. 555 ЦК УРСР 83 перевести земельні частки (паї), власники яких померли до 01.01.2004 та не мають спадкоємців, у державну власність на підставі відповідних розпорядчих актів голови райдержадміністрації? Яка процедура вирішення такого питання? Якщо ні, то що робити з такими земельними ділянками сільськогосподарського призначення, як їх повернути державі?

Олег ПУШКАРЬОВ,

в.о. начальника районного управління
Держземагентства

м. Ковель Волинської області

Щодо цивільних відносин, які виникли до набрання чинності Цивільним кодексом України, положення цього Кодексу застосовуються до тих прав і обов'язків, що виникли або продовжують існувати після набрання ним чинності.

5. Правила книги шостої Цивільного кодексу України застосовуються також до спадщини, яка відкрилася, але не була прийнята ніким із спадкоємців до набрання чинності цим Кодексом.

Правила статті 1277 Цивільного кодексу України про відумерле майно застосовуються також до спадщини, від дня відкриття якої до набрання чинності цим Кодексом сплило не менше одного року.

Враховуючи це, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ листом від 16 травня 2013 року № 24-753/0/4-13 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» надав такі роз'яснення:

«Із метою єдності правозастосовної практики і уникнення колізій щодо спадкування державою (ст. 555 ЦК УРСР) та переходу спадщини, визнаної судом відумерлою, у власність територіальної громади (ст. 1277 ЦК), правила абз. 2 п. 5 Прикінцевих та перехідних положень ЦК слід застосовувати, якщо спадщина відкрилася після 1 липня 2003 року, проте не була прийнята ніким зі спадкоємців, що мають право спадкування відповідно до норм ЦК УРСР. Таким чином, сплив однорічного строку, встановленого ч. 2 ст. 1277 ЦК та абз. 2 п. 5 Прикінцевих та перехідних положень ЦК, може підлягати обчисленню, починаючи не раніше 1 липня 2003 року.

Позови органів прокуратури в інтересах держави про передачу спадкового майна у власність держави щодо спадщини, яка відкрилась у період після 1 січня 2003 року до 1 липня 2003 року, підлягають задоволенню відповідно до встановлених судом обставин справи».

Отже, враховуючи вищезазначене, спадщина, у тому числі й земельна ділянка, за позовом органів прокуратури в інтересах держави, може перейти у державну власність лише тоді, коли ця спадщина відкрилася в період з 1 січня до 1 липня 2003 року.